

International scientific and practical online conference

INTEGRATION INTO THE WORLD AND CONNECTION OF SCIENCES

Международная научно практическая online-конференция

ИНТЕГРАЦИЯ В МИР И СВЯЗЬ НАУК

Beynəlxalq elmi və praktik internet konfransı

DÜNYAYA INTEQRASIYA VƏ ELMLƏR ARASI ƏLAQƏ

2022

Baku, Azerbaijan Republic

**УМУМТАЪЛИМ МАКТАБЛАРДА МЕҲНАТ ТАЪЛИМ ДАРСЛАРНИ
ТАШКИЛЛАШТИРИШГА ҚЎЙИЛАДИГАН ГИГИЕНИК ТАЛАБЛАР
НИЗОМ ЭРМАТОВ, КУУАТ ДЖОЛИМБЕТОВ**

Тошкент Тиббиёт академияси

Болалар, ўсмирлар ва овқатланиш гигиенаси кафедраси

Умутаълим мактабларида меҳнат таълим дарсларни ташкиллаштиришга қўйилган гигиеник талабларни татбиқ қилишдан ыуйидагиларга эътиборни ыартиш керак бўлиб, буларга: СанМвАҚ №0341-16 «Умутаълим мактабларида таълим тарбия шароитини ташкиллаштиришнинг санитар-эпидемиологик талаблари» меъёрий хужжатлари асосида ташкиллаштириш, меҳнат таълим дарслари бошқа дарслардан фарқли равиишда қунги 2 соатдан хафтанинг ишлаш қобилияти юқори бўлган қунлар қўйилиши, бошланғич синфларда сейшанба ёки чоршанба кунига, ўрта ва юқори синфларда чоршанба ёки пайшанба қунларига қўйилиши, дарс жадвалида куннинг 2 ёки 3 соатларига жойлаштириш, биринчи ва охирги соатларга қўймаслик; юқори синфлардда хафтанинг бир кунида ишлаб чиқариш корхоналари ёки ўқувчилар ижодиёт марказлари, мактаблараро ўқув комбинатларида ташкиллаштириш, назарий ва амалий қисмининг хоронологик тақсимотига эътиборни қаратиш, устахоналар бинонинг биринчи қаватида ёки ертўлада жойлаштириш, жихозлар болаларнинг бўйига мос келиши ва шахсий ҳимоя воситаларидан дарс давомида тўлиқ фойдаланишини таъминлаш ва таътиллар давомидаги амалиётни ташкилаштирилишига эътиборни қаратиш зарур.

Калит сўзлар, мактаб ўқувчилари, меҳнат таълим, гигиеник талаблари

Муаммонинг долзарблиги. Болалар, ўсмирлар ва катталарнинг ҳам кун тартибида иккита фаолият турлари физиологик жиҳатдан тасдиқланган бўлиб, ақлий фаолиятнинг самарадорлигини жисмоний фоалият мувофиқлаштиради. Номутоносиб ташкиллаштирилган кун тартиби ва ўқув жараёни бу фаолиятларнинг издан чиқишига олиб келади. Мактаб ўқувчиларнинг кун тартибининг гигиеник талаблар асосида ташкиллаштирилиши, уларнинг ўсиш ва ривожланишини гормониклигини таъминлайдиган асосий омиллардан бири ҳисобланиб, унинг гигиеник талаблар мос келмаслиги эса, нафақат ишлаш

қобилиятигининг издан чиқиши, турли соматик ва юқумли касалликларнинг ривожланишига замин яратиши қатор олимларнинг илмий тадқиқот ишларида қайт этилган (1,2,3,4,5).

Дунёning ривожланган мамлакатларида аҳолини турли қатламлари орасида ортиқча тана вазни ва турли даражадаги семиришдан азият чекиб келаётган бўлса, айрим давлатларда эса асосий озиқа маҳсулотларининг етишмаслиги натижасида келиб чиқадиган касалликлар сони ортиб бормоқда (5,6,7). Ушбу ҳолатларниинг олдини олишда турли таълим муассасаларида таълим олаётган болалар ва ўсмиirlар орасида соғлом турмуш тарзини тарғибот қилиш, жисмоний меҳнат ва жисмоний тарбия, биологик фаоллик даражасини таълиим билан биргалиқда тарғибот қилиш профилактик тиббиёт ходимларнинг буғунги кундаги хал қилинииш лозим бўлган асосий долзарб муаммолардан биридир.

Ишимизнинг мақсади умутаълим мактабларида меҳнат таълим дарсларни ташкиллаштиришга қўйилган гигиеник талабларни татбиқ қилишдан иборат.

Умутаълим мактабларида дарс жадвали СанМваҚ №0341-16 «Умутаълим мактабларида таълим тарбия шароитини ташкиллаштиришнинг санитар-эпидемиологик талаблари» меъёрий хужжатлари асосида ташкиллаштирилиши зарур. Ушбу меъёрий хужжатга асосан меҳнат таълим дарслари бошқа дарслардан фарқли равиишда кунги 2 соатдан ҳафтанинг иишлиш қобилияти юқори бўлган кунлар қўйилиши лозим, яъни бошланғич синфларда сейшанба ёки чоршанба кунига, ўрта синфларда чоршанба ёки пайшанба кунига, юқори синфларда ҳам чоршанба ва пайшанба кунларида қўйилиши керак; меҳнат таълим дарсларнинг кун давомида тақсимланишида эса қўйиддаги таснифдан фойдаланиш керак: буларга кунининг 2 ёки 3 соатларига тақсимланиши зарур, чунки биринчи ва охирги соатларга қўйилиши мумкин эмас, бу ўқувчиларнинг иишиш қобилиятини пасайтиради; буғунги кунда эса юқори синфларда ҳафтанинг бир кунда ишлаб чиқариш корхоналари ёки ўқувчилар ижодиёт марказлари, мактаблараро ўқув комбинатларида ташкиллаштирилиши керак; меҳнат таълим дарсларининг ташкиллаштиришда дарснинг назарий ва амалайӣ

қисмининг хоронологик тақсимотиига эътиборни қаратиш керак; таълим муассасаларида болалар ва ўсмиirlar жамоасини юқори ишлаш ишалаш қобилияти, организмнинг морфо-функционал ҳолатини меъёрий даражасини таъминлашда гигиеник нуқтаи назардан ташкиллаштирилган ўқув жараёни ва меҳнат таълим дарсларига эътиборни қаратиш зарур; мактабларда ўқувчиларнинг саломатлик ҳолатини даврий назоратини инобатга олиш керак; саломатлик ҳолатида нуқсони бўлган мактаб ўқувчиларининг саломатлик ҳолатига мос келадиган меҳнат билан шуғуллантириш орқали саломатлик ҳолатини тиклашнинг йўл харитасини тузиш зарур; меҳнат таълим дарсларни олиб борадиган устахоналар бинонинг биринчи қаватида ёки ертўлада жойлаштирилиши керак; устахоналардаги жихозлар болаларнинг бўйига мос келиши керак; мактаб ўқувчилари шахсий ҳимоя воситаларидан дарс давомида тўлиқ фойдаланишини таъминлаш керак; дарсларнинг ташкиллаштиришдда ўқитишининг фаол усулларида фойдаланиш зарур; дарсларнинг ташкиллаштирилиши даврий равища санитария эпидемиология осойишталиги хизмати ходимлари томонидан назоратга олиши керак; дарслар орасидаги танаффусларга эътиборни қаратиш керак; касбий жарохатланишини олдини олиш борасида даврий санитария маорифи ишларни амалга ошириш керак; ижтимоий фойдали меҳнат дарсларни ўрни билиш керак; таътиллар давомидаги амалиётни ташкилаштирилишига эътиборни қаратиш зарур.

Турли таълим муассасаларида ташкиллаштирилган меҳнат таълим дарслари ташкиллаштиришда ёш, жинс ва меҳнат фаолиятига мос келиш керак; таътилларнинг оптималь вариантларига риоя қилишни ташкиллаштириш; касбий таълим дарсларни ташкиллаштириш бир ва икки кунлик интервал асосида ташкиллаштириш керак; назарий ва амалий дарсларнинг таркибий қисмларига эътиборни қаратиш керак.

Хулоса қилиб шуни таъкидлашимиз жоизки, юқори келтирилган гигиеник талаблар асосида ташкиллаштирилган меҳнат дарслари мактабларда болалар ва ўсмиirlarнинг юқори ишлаш қобилиятини таъминлаб, берилган топшириқларни юқори даражада ўзлаштиришнинг энг асосий замин бўлиб, нафақат саломатлик

холати, балким уларнинг жисмоний ва ақлий ривожланишни гормоник ҳолатни таъминлайди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДДАБИЁТЛАР

1. Кучма В. Р., Хромцов П. И., Сотникова Е. Н. Новые подходы к интеграции профилактических и оздоровительных технологий в образовательном процессе // Гиг. и сан. - 2006. - №3. – С. 61-64
2. Насолодин В. В., Воронин С. М., Зайцев О. Н., Зайцева И. П. Динамика некоторых показателей иммунной защиты и физической работоспособности у школьников // Гиг. и сан. – 2001.- №2. – С. 54-55.
3. Эрматов Н.Ж., Халилов Ш.Ш ва б., Турли таълим муассасаларида ўқув жараёнини ташкиллаштиришга қўйиладиган гигиеник талаблар // Профилактик тиббиёт: Гигиена фани ва амалиёти, Республика илмий-амалий анжуман тўплами. Тошкент, 2015, 134 бет.
4. Nizom Ermatov, N.Yusufov, D.Alimukhamedov, R. Duschanova, M.Nasridinov, S.Fayziboev. Hygienic Analysis of the Educational Process in Schools in Hot Climates During the COVID-19 Pandemic// American Journal of Medicine and Medical Sciences p-ISSN: 2165-901X e-ISSN: 2165-9036 2021; 11(10): 734-739.
5. Эрматов Н.Ж. Гигиенические основы физического совершенствования детей и подростков. Монография. Ташкент, 2021, 214. С.
6. Шайхова Г.И., Эрматов Н.Ж. Значение эссенциальных микроэлементов в питании// Вестник Ташкентской медицинской академии. №2, 2014.-С.21-25.
7. Шайхова Г.И., Рахимов Б.Б. Пропаганда принципов рационального питания при ожирении // [Медицинский журнал Узбекистана. – Ташкент, 2014. – №2. – С.138-141.

Contents

BIOLOGY

- Курбонова Мехрий Зафарбек қизи - AEGILOPS L. туркум вакилларининг дицеминасия жараёни.....3**

CULTUROLOGY

- С.С. Абдукахоров, К.Н. Пулатова - Взаимодействие физической и тактической подготовки изучение зависимости.....8**
С.С. Абдукахоров, К.Н. Пулатова - Движение команды в классификации и оборонительная тактика игры центрального защитника.....13

MEDICINE

- Зиядуллаева Н.С. - Особенности остеопарации при замещении костного дефекта Биоактивным стеклом в сочетании с антибиотиком.....18**
Низом Эрматов, Кууат Джолимбетов: Умумтаълим мактабларда меҳнат таълим дарсларини ташкиллаштиришга қўйиладиган гигиеник талаблар.....21
Низон Эрматов, Шохрух Хабибов, Жамшид Қутлиев: Юрак-қон томир тизими касалликлари билан хасталанган беморларнинг овқатланиш рационидаги мева-сабзавотларнинг озукавий қийматини баҳолаш25
Nizom J. Ermatov¹, Feruza L. Azizova², Jamshid A. Kutliev³: Hygienic assessment of the quantity of bread in the diet of military athletes.....29
Низон Эрматов, Хайрулло Мамризаев: Фарғона вилоятида аҳолининг умр кўриш давомийлигиги атроф-муҳит омилларнинг таъсирини гигиеник баҳолаш.....32
Низон Эрматов, Нодирбек Юсуфов: Иссиқ иқлим шароитидаги синфоналарнинг ички муҳитини гигиеник таҳлили.....36
Ortikov Bobomurod Baymamatovich: Hygienic analysis of the anthropometric indicators of the covid-19 patients.....40

PHILOLOGY

- Камола Аскарова Сайдикрамовна – Сулаймон Боқмғоний девони қўлёзма нусхаларининг матн хусусиятлари.....43**

TECHNOLOGY

- Сайфуллаева М.И. – Цифровизация современной системы высшего образования.....49**